

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/SE.2022.00019>
Uniwersytet Wrocławski,
kontakt: anna.dabrowska@uwr.edu.pl;
ORCID ID: 0000-0003-3389-4111
współpraca: Olga Taranek-Wolańska,
Uniwersytet Wrocławski,
kontakt: olga.taranek-wolanska@uwr.edu.pl,
ORCID ID: 0000-0002-0343-8847;
Dorota Ucherek, Uniwersytet Wrocławski,
kontakt: dorota.ucherek@uwr.edu.pl,
ORCID ID: 0000-0001-6794-7280
Sztuka Edycji 1/2022
ISSN 2084-7963 (print)
ISSN 2391-7903 (online)
s. 232–235

Anna Dąbrowska

Sprawozdanie z VII Światowego Kongresu Polonistów*

Kongresy polonistów odbywają się regularnie już od dwudziestu trzech lat. Pomysł narodził się w Warszawie we wrześniu 1998 roku na spotkaniu przedstawicieli Komitetu Nauk o Literaturze PAN, Wydziału Polonistyki UW, Instytutu Badań Literackich PAN, Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej pod przewodnictwem prof. Aliny Nowickiej-Jeżowej. Celem zjazdu

była integracja środowisk polonistów z różnych krajów. Podjęto wówczas uchwałę o utworzeniu Międzynarodowego Naukowego Komitetu Studiów Polonistycznych, a także decyzję o organizowaniu podobnych wydarzeń w przyszłości. W związku z tym spotkanie nazwano I Kongresem Polonistyki Zagranicznej. Dwa lata później nakładem Wydziału Polonistyki UW ukazała się publikacja stanowiąca pokłosie zjazdu: książka zbiorowa *Polonistyka na świecie* pod redakcją naukową Stanisława Dubisza, Aliny Nowickiej-Jeżowej i Jerzego Świącha.

Już w tym samym 2001 roku – w czerwcu na Uniwersytecie Gdańskim – odbył się II Kongres, pięć lat później zaś – na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu – III Kongres. Rozwiązano wówczas Międzynarodowy Naukowy Komitet Studiów Polonistycznych, powołując w jego miejsce Międzynarodowe Stowarzyszenie Studiów Polonistycznych. W następnym roku w Wydawnictwie Naukowym UAM opublikowano tom pokongresowy *Literatura, kultura i język polski w kontekstach i kontaktach światowych* pod redakcją Małgorzaty Czerwińskiej, Katarzyny Meller i Piotra Flicińskiego.

IV Kongres Polonistyki Zagranicznej zorganizowano w Krakowie w październiku 2008 roku. Obradował pod hasłem „Polonistyka bez granic” i taki też tytuł otrzymała dwutomowa praca zbiorowa będąca jego plonem przygotowana pod redakcją Ryszarda Nycza, Władysława Miodunki i Tomasza Kunza, a wydana w 2010 roku przez Universitas. Do najważniejszych zagadnień spotkania należały problem płynnych granic współczesnej polonistyki oraz postulat otwarcia refleksji polonistycznej na zjawiska niemieszczące się dotąd w zakresie jej zainteresowań. Od 2008 roku zjazdy odbywały się regularnie co cztery lata.

V Kongres Polonistyki Zagranicznej (pod hasłem „Polonistyka wobec wyzwań współczesności”) został zorganizowany przez Uniwersytet Opolski w lipcu 2012 roku. W trakcie tego spotkania prof. Tokimasa Sekiguchi z Tokijskiego Uniwersytetu Spraw Międzynarodowych – wybitny znawca kultury polskiej, popularyzujący wiedzę o niej w Japonii, a także wielokrotnie nagradzany tłumacz literatury polskiej – zaproponował zmianę nazwy wydarzenia na Światowy Kongres Polonistów, by niepotrzebnie nie dzielić uczestników na krajowych i zagranicznych. Pomysł przyjęto z aprobatą. Tom gromadzący teksty wystąpień ukazał się w 2014 roku w Wydawnictwie UO pod redakcją naukową Stanisława Gajdy i Ireny Jokiel.

VI – już Światowy – Kongres Polonistów odbył się w czerwcu 2016 roku na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Koncentrował się na wyzwaniach polonistyki u progu nowego tysiąclecia. Obrady zaowocowały przygotowaniem

aż sześciu prac zbiorowych opublikowanych w Wydawnictwie UŚ w 2018 roku i tworzących serię „Polonistyka na Początku XXI wieku. Diagnozy, Koncepcje, Perspektywy” pod redakcją naukową Jolanty Tambor:

– t. 1: *Literatura polska i perspektywy nowej humanistyki* pod redakcją naukową Romualda Cudaka i Karoliny Pospizil;

– t. 2: *Literatura (i kultura) polska w świecie* pod redakcją naukową Romualda Cudaka, Karoliny Pospizil, Agnieszki Tambor i Agaty Rudzińskiej;

– t. 3: *Współczesne aspekty badań nad językiem polskim. Teoria i praktyka* pod redakcją naukową Marcina Maciołka;

– t. 4: *Pogranicza, mniejszości, regiony. Etnolingwistyka* pod redakcją naukową Jolanty Tambor;

– t. 5: *W kręgu (głotto)dydaktyki* pod redakcją naukową Aleksandry Ahtelik i Karoliny Graboń;

– t. 6: *Języki i kultury w kontakcie* pod redakcją naukową Jagny Malejki.

W terminie 20–23 października 2021 roku we Wrocławiu odbył się VII Światowy Kongres Polonistów, którego hasłem przewodnim była „Polonistyka światowa – archiwa i współczesność”. Kongres został zorganizowany przez Instytut Filologii Polskiej UW przy wsparciu Międzynarodowego Stowarzyszenia Studiów Polonistycznych. Współorganizatorami Kongresu były Komitety Polskiej Akademii Nauk: Nauk o Literaturze, Językoznawstwa, a także IBL i Rada Języka Polskiego przy Prezydium PAN. Wkład w organizację wniosły też Muzeum Pana Tadeusza oraz Wrocławski Dom Literatury. Zgodnie z harmonogramem VII Kongres powinien być odbyć się w czerwcu 2020 roku na Uniwersytecie Wrocławskim. Czekaliśmy na przyjazd uczestników i cieszyliśmy się na to ważne spotkanie, wymianę opinii, rozmowy kulturalowe, referaty na żywo. Radością napawała nas myśl, że poloniści zagraniczni, którzy jeszcze nigdy nie byli we Wrocławiu i na naszym uniwersytecie, zobaczą miasto i naszą uczelnię. Niestety pandemia COVID-19 pokrzyżowała te plany: termin spotkania został przesunięty na październik 2021 roku, jednocześnie zadecydowaliśmy o przejściu na bezpieczną, choć nieidealną, formułę zdalną. Chęć udziału w tym ważnym wydarzeniu zgłosiło ponad dwustu uczestników z różnych kontynentów¹.

Kongres trwał cztery dni, a jego program był bardzo bogaty. Można wydzielić trzy rodzaje wystąpień: wykłady plenarne, dyskusje panelowe oraz referaty wygłaszane w sekcjach. Na początku zaprezentowano dwa projekty multimedialne – Geopolonistykę oraz Filmowe Archiwum Światowej

Polonistyki. W wystąpieniu wzięli udział Magdalena Popiel, Tomasz Chachulski oraz Mariola Wilczak.

W czasie Kongresu wygłoszono sześć referatów plenarnych. Danuta Ulicka z Uniwersytetu Warszawskiego przedstawiła koncepcję archiwum jako księgi różnogatunkowych opowieści, a Gerd Hentschel z Uniwersytetu w Oldenburgu mówił o zróżnicowaniu terytorialnym i społecznym regiolektu śląskiego. Tego samego dnia Alina Nowicka-Jeżowa z Uniwersytetu Warszawskiego wypowiedziała się na temat roli Jana Kochanowskiego w europejskiej Rzeczypospolitej uczonych, a Michał Paweł Markowski z Uniwersytetu Jagiellońskiego i Uniwersytetu Illinois swoje wystąpienie poświęcił literaturze światowej i „polskiej nerwicy”. Referat Luigiiego Marinello z Uniwersytetu „La Sapienza” w Rzymie na temat obrazu starożytności widzianego jako archiwum i miejsce pamięci odczytała Magdalena Popiel. Następnego dnia Anna Dąbrowska z Uniwersytetu Wrocławskiego przedstawiła najważniejsze fakty z pięćsetletnich dziejów nauczania języka polskiego jako obcego.

Udało się zorganizować aż siedem paneli, w których każdorazowo występowało pięć osób będących ekspertami w danej dziedzinie. Tematyka tych dyskusji ogniskowała się wokół różnorodnych zagadnień. Pierwszy panel był związany z osiągnięciami i potrzebami promocji kultury i języka polskiego po 2015 roku, prowadził go Władysław Miodunka z Uniwersytetu Jagiellońskiego, a głos zabierali: Tokimasa Sekiguchi z Tokio, Jan Fellerer z Oksfordu, Anna Dąbrowska z Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Grażyna Żebrowska z Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej. Drugi panel został poświęcony polskiej literaturze („Polskie książki najważniejsze”) – moderatorem był Marcin Cieński z Uniwersytetu Wrocławskiego, a głos zabierali: Konstanty Geambaşu z Uniwersytetu w Bukareszcie, Mirja Lecke z Uniwersytetu w Ratyzbonie oraz Mykoła Riabczuk z Akademii Kijowsko-Mohylańskiej w Kijowie.

Trzeci panel zatytułowany „Nowe historie literatury polskiej w obiegu światowym” poprowadził Ryszard Nycz. Była to interesująca dyskusja wokół trzech książek:

– *Being Poland: A New History of Polish Literature and Culture since 1918*, ed. by Tamara Trojanowska (Uniwersytet w Toronto), Joanna Niżyńska (Uniwersytet w Bloomington, Kanada) and Przemysław Czapliński (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), with the assistance of Agnieszka Polakowska, Toronto–Buffalo–London 2018;

– *Światowa historia literatury polskiej. Interpretacje*, pod redakcją Magdaleny Popiel (Uniwersytet Jagielloński),

Tomasza Bilczewskiego (Uniwersytet Jagielloński) i Stanleya Billa (Uniwersytet Cambridge), Kraków 2020;

– Anna Nasiłowska, *Historia literatury polskiej*, Warszawa 2020.

W rozmowie wzięli udział autorzy wymienionych publikacji, co zdecydowanie wpłynęło na atrakcyjność wystąpień panelowych i wzmogło zainteresowanie słuchaczy. Trzeba podkreślić, że te trzy historie literatury polskiej, indywidualne i wieloautorskie, ukazały się w zbliżonym czasie i każda z nich w odmienny sposób przedstawia dzieje literatury polskiej.

Następnego dnia odbyły się dwa panele: czwarty panel został poświęcony archiwom w badaniach literackich („Archiwa w badaniach literackich u progu XXI wieku”), piąty dotyczył zaś wagi Nagrody Nobla dla funkcjonowania literatury polskiej na świecie. Pierwszy z nich prowadziła Krystyna Rutkowska z Uniwersytetu Wileńskiego, a uczestniczyli w nim: Stanisław Bereś z Uniwersytetu Wrocławskiego, Tomasz Chachulski z Instytutu Badań Literackich PAN, Mikołaj Sokołowski z tego samego Instytutu oraz Danuta Ulicka z Uniwersytetu Warszawskiego. Równolegle odbywał się panel piąty („Czym jest Nagroda Nobla dla literatury polskiej w świecie?”), koordynowany przez Marylę Laurent z Uniwersytetu Lille. Wzięła w nim udział Elżbieta Skibińska-Cieńska z Uniwersytetu Wrocławskiego, Magdalena Mitura z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Magdalena Heydel z Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Miriam Borenstein z Uniwersytetu Hebrajskiego w Jerozolimie.

W ostatnim dniu Kongresu zorganizowano dwa panele: pierwszy był poświęcony polskiej wspólnocie językowej („Polska wspólnota językowa – jedność i różnorodność”), drugi – archiwom w epoce cyfrowej („Archiwa komparatystyki w epoce cyfrowej”). Panelowi, który dotyczył wspólnoty językowej, przewodniczył Maciej Eder z Instytutu Języka Polskiego PAN, a głos zabierali: Afla Krawczuk z Uniwersytetu Lwowskiego, Koji Morita z Tokijskiego Uniwersytetu Studiów Międzynarodowych, Gerd Hentschel z Uniwersytetu w Oldenburgu oraz Nicole Dołowy-Rybińska z Instytutu Sławistyki PAN. Panel poświęcony archiwom w epoce cyfrowej moderował Tomasz Bilczewski, a uczestniczyli w nim: Wojciech Małecki z Uniwersytetu Wrocławskiego, Alina Nowicka-Jeżowa z Uniwersytetu Warszawskiego, Kris van Heuckelom z Uniwersytetu w Leuven oraz Giovanna Brogi z Uniwersytetu w Mediolanie. Zarówno prowadzący, jak i dyskutanci panelowi to znani poloniści, autorzy ważnych i cenionych publikacji. Także – co warto podkreślić z całą mocą – pochodzący z różnych krajów i kontynentów, stanowiący więc dobrą reprezentację polonistyki światowej.

Zgodnie z tematyką Kongresu sporo wystąpień było poświęconych archiwom i ich wykorzystaniu w badaniach naukowych – wygłoszono w sumie trzydzieści referatów dotyczących tego zagadnienia. Referenci mówili o wynikach poszukiwań w archiwach tradycyjnych, ale też o zasobach internetowych i digitalizacji starych dokumentów. To ostatnie zagadnienie jest niezwykle ważne, albowiem wiele dokumentów ulega fizycznej degradacji, ponadto udostępnianie ich w wersji cyfrowej ułatwia ich wykorzystanie przez badaczy pracujących w różnych instytucjach na świecie. Przykładem może być sprawozdanie Heleny Sojki-Masztalerz z realizacji grantu dotyczącego digitalizacji części dokumentów humanistyki Uniwersytetu Lwowskiego. Viktorija Ušinskiene relacjonowała badania rękopiśmiennych dokumentów sądowych Wielkiego Księstwa Litewskiego (XVI–XVII wiek); ciekawą konstatacją było stwierdzenie, że 56% z nich sporządzonych było po polsku, 8% po rusku, a 36% w obu językach.

Peter Meyer mówił zaś o tym, że na podstawie zasobów internetowych można zrekonstruować zbiór zapożyczeń leksykalnych z języka niemieckiego przeniesionych do innych języków, które zbiera i publikuje online Instytut Języka niemieckiego w Mannheim.

Ważne zagadnienie stanowiły też sprawy dotyczące polonistyki na świecie (był to przecież **światowy** kongres polonistów). W referatach pojawiły się informacje o nauczaniu języka polskiego jako obcego (JPJO) w Europie i na innych kontynentach. Tematom tym poświęcono dwadzieścia wystąpień. Prelegenci omawiali sytuację polonistyk/lektoratów w różnych krajach i miastach, np. w Barcelonie, Nancy, Sztokholmie, Kaliningradzie, Brukseli, Wielkiej Brytanii, Lille i Lizbonie. Był to swego rodzaju przegląd stanu nauczania JPJO w różnych częściach świata – tematyka zawsze ważna dla polonistów i – szerzej – promocji kultury polskiej. Referowano znajomość publikacji polonistów zagranicznych w Polsce, zwracano uwagę na sukcesy polskiej literatury i sztuki, rodzimego filmu i teatru w krajach Dalekiego Wschodu (Japonia, Korea Południowa, Chiny). Poloniści pracy mówili o zbliżającej się setnej rocznicy istnienia polonistyki na Uniwersytecie Karola w Pradze.

Glottodydaktyce, czyli nauczaniu języka polskiego jako obcego, poświęcono osiemnaście wystąpień. Omawiano zagadnienia teoretyczne, stare i nowe podręczniki do nauczania JPJO (np. dla Czechów czy wybrane rozmówki dla Niemców), błędy popełniane przez uczących się polskiego cudzoziemców, kompetencje językowe wybranych grup uczących się, metodykę nauczania oraz wykorzystanie platform, zasobów internetowych i aplikacji mobilnych do celów

dydaktycznych, a także wykorzystanie interkomprehensji słowiańskiej w nauczaniu JPJO.

Następne omawiane zagadnienie to wielojęzyczność, której dzisiaj – w związku z migracjami i mobilnością pracowników – poświęca się wiele uwagi. Wypowiedzi referentów (osiemnaście referatów) potwierdziły konieczność prowadzenia dalszych badań. Dwie ostatnie sekcje dotyczyły zagadnień gramatycznych i literatury, czyli tematyki zawsze obecnej, kiedy mowa o nauczaniu polszczyzny cudzoziemców. Gramatyce poświęcono dziesięć wystąpień. Zagadnienia literackie pojawiły się w trzynastu referatach.

Wszystkie wystąpienia były ciekawe i merytorycznie dobrze przygotowane, co z satysfakcją należy odnotować. To zasługa uczestników, znakomitych uczonych i praktyków.

Zdalna formuła Kongresu spowodowała, że niemożliwe były spotkania na żywo (stwierdzenie banalne, ale konieczne), także te będące wydarzeniami towarzyszącymi. We Wrocławskim Domu Literatury nagrano więc filmy z rozmowami z Olgą Tokarczuk i Urszulą Zajączkowską, pracownicy Muzeum Pana Tadeusza zaprosili nas na wirtualny spacer po muzeum, a także nagrali filmy prezentujące archiwum Tadeusza Różewicza oraz wykłady na temat współpracy Jana Nowaka-Jeziorańskiego z kilkoma sławnymi postaciami w czasie jego pracy w Radiu Wolna Europa. Odbył się również wykład poświęcony Władysławowi Bartoszewskiemu. W ramach specjalnych warsztatów można było dowiedzieć się o badaniu polszczyzny mówionej (Pracowania Polszczyzny Mówionej w Instytucie Filologii Polskiej UW), działalności Pracowni Humanistyki Cyfrowej (Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa UW) oraz Pracowni Prostej Polszczyzny (Instytut Filologii Polskiej UW).

Ważnym wydarzeniem w czasie trwania Kongresu było także podpisanie oświadczenia o planowanej współpracy między Szkołą Języka Polskiego i Kultury dla Cudzoziemców (SJPiK) i Kompetenzzentrum Polnisch Und Koordinationszentrum (KoKoPol). Dokument podpisali: dr hab. Anna Żurek, dyrektor Szkoły, oraz Gunnar Hille, dyrektor KoKoPol. Nadrzędnym celem rozpoczętej współpracy jest wspieranie porozumienia wewnątrz europejskiego przez upowszechnianie języka polskiego i wiedzy o kulturze polskiej w Niemczech.

Podczas uroczystego zamknięcia VII Światowego Kongresu Polonistów Magdalena Popiel zaprosiła nas na VIII Światowy Kongres Polonistów, który odbędzie się za dwa lata w Krakowie na Uniwersytecie Jagiellońskim – oby nie zdalnie!

Zdalna formuła spotkania spowodowała, że powodzenie całego przedsięwzięcia zależało w ogromnej mierze od obsługi informatycznej, dbającej o połączenia internetowe i ich jakość

(zajął się tym Dział Usług Informatycznych UW). Mieliśmy też szczęście, ponieważ wichura, która przeszła nad Wrocławiem w czasie Kongresu i zerwała wiele linii energetycznych, oszczędziła stary klasztorny budynek, w którym mieści się Instytut Filologii Polskiej UW. Ani przez moment nie zabrakło prądu.

Za stronę merytoryczną i organizacyjną przedsięwzięcia odpowiadała grupa pracowników Instytutu Filologii Polskiej Wydziału Filologicznego UW (m.in. prof. dr hab. Anna Dąbrowska, dr hab. Anna Żurek, dr Olga Taranek-Wolańska, dr Marta Śleziak, dr Dorota Ucherek, dr Michał Wolski, mgr Kamil Wabnic, mgr Marcin Jura) oraz doktorantów IFP, których cechowały duże zaangażowanie i odpowiedzialność za jak najlepsze przygotowanie wydarzenia. Podczas otwarcia VII Światowego Kongresu Polonistów nadano im przydomek: „Kongresowe Anioły”. Ich zadaniem było czuwanie nad komfortem uczestników włączeni się z wybranymi panelami.

Kongres – w opinii uczestników i organizatorów – był przedsięwzięciem wymagającym, ale udanym. Stwierdzam to z ogromną satysfakcją. Jestem przekonana, że wysiłek organizatorów, którzy dwukrotnie przygotowali Kongres, miał głęboki sens – odbywanie się kongresów nie zostało przerwane, ponadto wrocławscy poloniści zaprezentowali się znakomicie jako naukowcy i kompetentni organizatorzy.

.....

* Tekst stanowi rozszerzoną wersję komunikatu, który ukazał się w „Biuletynie Polonistycznym”, <https://biuletynpolonistyczny.pl/pl/articles/polonistyka-naprawde-swiatowa,226/details> (dostęp: 25.04.2022). Informacje na temat wydarzenia można znaleźć również w „Biuletynie Informacyjnym Wydziału Filologicznego UW” 2021, nr 2.

¹ Dokładnie było ich dwustu dwudziestu czterech: stu pięćdziesięciu dziewięciu uczestników krajowych – w tym piętnastu z Uniwersytetu Wrocławskiego – oraz sześćdziesięciu pięciu spoza Polski.